

ЩЕ ИМАМЕ ЛИ ОТНОВО НАБОРНА АРМИЯ ИЛИ ДРУГА ФОРМА НА ВОЕННО ОБУЧЕНИЕ?

Йордан Божилов, Софийски форум за сигурност

Да се върне ли казармата или да се въведе някаква форма на военно обучение или подготовка на българските граждани? За мъже само или и за жени? За всички или само за част от населението? Задължителна или доброволна форма?

Тези въпроси се поставят периодично, но като че ли няма ясно разбиране за целта на тази подготовка. Липсва и сериозен комплексен анализ.

Трябва ясно да заявим, че целта на военната подготовка на населението в каквато и да е форма, извън професионалните въоръжени сили, е потенциалното участие на тези хора в отбраната на страната или за изпълнение на задачи при други кризи, ако бъдат призовани.

Армиите се създават, за да отговорят на рисковете пред държавите, като се отчитат и много други фактори - възможностите на държавата, съюзите, в които участва, военната доктрина и т.н. В този смисъл, основният въпрос преди да се започне каквото и да било обсъждане за военна подготовка на гражданите, е как тези хора ще бъдат включени във военните формирования във военно време.

ПОГЛЕД НАЗАД В БЛИЗКАТА ИСТОРИЯ

Понастоящем българската армия се формира изцяло на професионален принцип плюс резерва, но в предишни периоди сме имали опит с масово участие на гражданите.

През годините на Студената война имаме задължителна военна служба на всички мъже над 18 годишна възраст. Тогава Българската армията наброява 120 хиляди души, а при мобилизация може да достигне до 600 000 души. Наборната военна служба като цяло е 2 години, с някои особености през годините.

Същевременно се създават огромни складови наличности от въоръжение, техника, облекла, храни и други за да са достатъчни за мобилизираната армия. България през този период е сред най-милитаризираните държави с

бюджет за отбрана, достигащ 14-15% от БВП и голяма милитаризация на промишлеността.

В основата на това състояние е оценката за неизбежния военният конфликт между НАТО и Варшавския договор. България като флангова държава е изправена пред две от най-многочислените и силни армии в НАТО по това време, тези на Турция и Гърция.

Или накратко, при военен конфликт голяма част от населението е трябвало да бъде мобилизирано, за да изпълнява военни задачи.

След разпадането на СССР и разпускането на Варшавския договор кардинално се променя оценката на риска в Европа. Държавите приемат, че войната не е неизбежна, а икономическото, търговското и културното обвързване може да гарантира мира. В резултат на тази оценка се стига до рязко намаляване на бюджетите за отбрана и съкращаване на армиите, въоръженията и военното производство. Повечето европейски държави се отказаха от наборната служба. Всеобщото разбиране бе, че териториалната отбрана е задача на НАТО.

България след края на Студената война също рязко намали бюджета за отбрана и започна съкращаването на военнослужещите и военната техника. Тези процеси засегнаха и задължителната военна служба. Първоначално бе съкратен срокът, а впоследствие се намали броят на приеманите наборници. Бе въведена и алтернативна служба.

От 1 януари 2008 година наборната служба във всички форми бе отменена напълно, а през 2012 година бе въведено теоретично обучение по въпросите на отбраната в 9 и 10 клас.

Както в повечето европейски армии и у нас бе въведен модел на изграждане на професионална армия на базата на мобилни леки подразделения, отговарящи най-вече на потребностите за мироопазващи операции извън територията. Един от сериозните проблеми и до днес остава липсата на желаещи да служат в армията. Според данни на Министерството на отбраната

общият недокомплект достига средно 20%, което е на ръба на възможностите армията да изпълнява функциите си даже в мирно време.

Войната в Украйна и новата политика на САЩ за отдръпване от водещата роля за отбраната на Европа постави въпроса за необходимостта от повишаване на способностите на европейските държави да защитават териториите си. Европейските държави започнаха да повишават бюджетите за отбрана, да насърчават военното производство и да преосмислят изграждането на армиите си, включително връщане на наборната служба или някаква нейна форма.

Защо връщане на наборна служба или военно обучение в България? Както отбелязах по-горе, изграждането на една армия не е самоцел. Ако се поставя въпросът за наборна армия или някаква форма за военна подготовка или обучение на гражданите, то първо трябва да се започне с разчетите и обосновката на военната експертиза, след което да се произнесат политиците, тъй като в крайна сметка това ще е политическо решение.

Крайното решение ще трябва да се базира на много други фактори и оценки, освен на военната експертиза, и да включва оценката на риска за страната, необходимите финансови средства, влиянието върху икономиката на страната, отношението на обществото и много други.

Първият и със сигурност основен въпрос, на който трябва да отговори военната експертиза, е как ще бъдат използвани мобилизираните във военно време.

Именно оттук започва обосновката на необходимостта от военно обучение или подготовка на граждани и в каква форма трябва да има. Затова военните експерти трябва да определят как ще се водят военните операции и дали трябва да се призовават граждани за усиление на професионалната армия. Как тези допълнителни призовани ще се влеят в подразделенията и какви функции ще изпълняват. В зависимост от това ще се определи вида и формата на военната подготовка и броят на хората, които трябва да преминат през такава. Едно е ако тези хора ще бъдат изправени на първата линия, друго е

ако ще бъдат ангажирани със спомагателни и логистични дейности. В първия случай ще е необходима доста сериозна и продължителна военна подготовка.

А може би ще се подготвят за използване на нови средства, като дроне, например. Опитът от войната в Украйна показва, че е целесъобразно на бойното поле да се съсредоточават колкото се може по-малко военнослужещи защото то стана "прозрачно" и хората са много по-уязвими от преди.

Операторите на дроне могат да бъдат на километри от бойната линия и същевременно да нанасят поражения на противника. Това е само един пример за комплексността на въпроса за военната подготовка.

Възможно е да се призовават специалисти по кибер-отбрана, тъй като кибер-атаките ще се засилят по време на война или друга криза. Но за обучението на такива специалисти е необходим качествено друг подход.

Друг въпрос е за броя на мобилизираните хора и създаването на необходимите запаси от въоръжение, техника, облекла, храни и т.н. Опитът от войната в Украйна показва, че най-много жертви даваха подразделенията, които бяха хвърляни в боя без добра подготовка и без необходимото въоръжение и защитни средства.

Важен въпрос е за физическата подготовка и духа на военнослужещите, включително на призованите във военно време, и готовността им да изпълняват поставените задачи. Едва ли кратко обучение може да реши тези въпроси кардинално. Те трябва да бъдат адресирани още в семейството, училището и обществената среда. И сега по медицински показатели отпадат близо 25% от желаещите да постъпят на военна служба.

Финансовият въпрос също е важен и са необходими добри разчети, като се отчита не само цената на самото обучение. Основният разход ще бъде за натрупването на всички необходими запаси за времето, когато хората ще бъдат призвани да се влеят във въоръжените сили.

Стигаме и до следващия въпрос, а именно за формите на обучение, които могат да бъдат задължително или доброволно. Ако се приеме, че трябва да има задължително обучение, то ще бъде за всички или на определени групи?

Това също е въпрос на бъдещото използване на призованите във военно време. Ако, например, за обучение се призовават само служителите на МВР и другите структури от сектора за сигурност, които трябва да боравят с оръжие, то при тяхна мобилизация във военно време, кой ще поеме техните функции по поддръжка на вътрешния ред?

Важно е да се реши и това, дали само мъже ще бъдат обучавани и, съответно мобилизирани във военно време. Или това ще се отнася и за жените. Да отбележим, че и сега в професионалната армия броят на жените-военнослужещи е 17-18% от целия състав.

Отделно трябва да се определи колко дълъг трябва да е срокът на обучението, който отново ще зависи от характера на военновременните им задачи.

Понастоящем има недостиг на работна ръка в страната. Ето защо е необходимо да се оцени и този фактор, ако голям брой млади хора бъдат извадени от трудовия пазар или от образователната система, за да се включат в някаква форма на военно обучение и подготовка.

Всичко посочено по-горе показва, че е необходим много сериозен обществен дебат, но базиран на ясна стратегическа визия за отбраната на страната.

Първото и основното е да има ясен военен анализ колко граждански лица трябва да се влеят в редиците на Българската армия при криза от най-висока степен, с какви познания и тренировка, за какви задачи и т.н.

Въпросът за военно обучение или подготовка на гражданите не е лесен и изисква много дискусии, анализи и разчети.